

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та міжнародного права

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
з підготовки курсових та бакалаврських
робіт за галуззю знань 0302 Країнознавство
для студентів напряму підготовки
6.030205 – Країнознавство

Київ – 2016

Методичні поради з підготовки курсових та бакалаврських робіт за напрямом 0302 – Країнознавство для студентів напряму підготовки 6.030205 – Країнознавство / Брайчевська О.А., Мельник Г.М., Слюсаренко І.Ю. – К.: Університет Грінченка, 2016. – 53 с.

Рецензенти:

Бадах Ю.Г.,
доктор історичних наук, професор
Київський національний торговельно-
економічний університет
Колибанова К.В.,
кандидат історичних наук, доцент
Київський славістичний університет

Схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин та міжнародного права
„13” жовтня 2016 року, протокол № 3

Методичні рекомендації для написання курсових та бакалаврських робіт
схвалено на засіданні Вченої ради Факультету права та міжнародних
відносин.

Протокол № 2 від «08» листопаду 2016 року

© Слюсаренко І.Ю., 2016 р.
© Мельник Г.М., 2016 р.
© Брайчевська О. А., 2016 р.
© КУ імені Бориса Грінченка, 2016 р.

ВСТУП

Сучасна багатоступенева підготовка студентів у вищих навчальних закладах передбачає підготовку в ході навчання значної кількості письмових робіт. Вони є обов'язковою невід'ємною складовою навчальної програми й мають за мету навчити студентів глибоко і всебічно опрацьовувати та аналізувати джерела й літературу з обраної теми, структурувати відібраний матеріал та узагальнювати його, робити відповідні висновки й аргументовано захищати власні погляди. Підготовка і захист таких робіт передбачає закріплення студентом умінь і знань, здобутих у процесі навчання в університеті.

Починаючи із четвертого семестру студенти обов'язково виконують **курсону роботу**, яка є узагальненням їхніх наукових пошуків протягом відповідного року навчання.

Навчання завершується написанням та захистом **бакалаврської роботи**. Бакалаврська робота підбиває результати навчання студента і повинна продемонструвати відповідні спеціальні вміння, знання та певний досвід їхнього застосування для вирішення складних професійних завдань.

Бакалаврська робота у порівнянні з курсовою має включати ширший та глибший спектр дослідження, що спрямовує майбутнього фахівця на теоретичне переосмислення наукового доробку, формування і аргументацію його власного бачення досліджуваної проблеми.

У випускній кваліфікаційній роботі студент повинен засвідчити, що він оволодів необхідними теоретичними знаннями та навичками наукового дослідження, їхнього практичного застосування в конкретних умовах. Разом з державними іспитами успішний захист випускної наукової роботи є основною підставою надання молодому фахівцеві відповідного кваліфікаційного рівня.

Підготовка письмових робіт вимагає від студента дотримання низки формальних правил та вимог, які стали ***предметом*** цих методичних

рекомендацій. Видання ставить собі за *мету*: у максимально компактній та доступній формі дати студентам інформацію про правила підготовки письмових робіт. Реалізація мети передбачає такі *завдання*:

- розкрити перед студентами формальні вимоги написання головних видів письмових робіт: курсової і бакалаврської роботи;
- створити схему роботи студента над кожним із зазначених видів письмової роботи;
- подати зразки оформлення титульного аркуша, переліків умовних скорочень та використаних джерел і літератури, змісту, а також відгуку наукового керівника та рецензії на роботу.

Методичні рекомендації складаються зі *вступу та п'яти розділів*, в яких розкриті загальні положення, правила та порядок роботи над курсовою, і бакалаврською роботою, загальні правила цитування, посилання на використані джерела та оформлення їхнього списку. У *додатках* подано зразки оформлення титульного аркуша, переліків умовних скорочень та використаних джерел і літератури, змісту роботи, відгуку наукового керівника та рецензії, а також орієнтовні теми письмових робіт.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Підготовка письмових робіт за спеціальністю **6.030205** – „Країнознавство” передбачає наукове дослідження певної теми. Цей процес від творчого задуму до кінцевого оформлення наукової роботи здійснюється індивідуально. Проте можна визначити деякі загальні методологічні підходи до його проведення, яке прийнято називати вивченням у науковому сенсі.

Сучасне науково-теоретичне мислення намагається дійти до суті явищ і процесів, які вивчаються. Можна сказати, що на фундаментальному рівні вивчення міжнародних відносин вимагає поєднання підходів, які спираються на теорію (дослідження суті, специфіки і основних рушійних сил цього особливого роду суспільних відносин); соціологію (пошуки детермінант і закономірностей, які визначають їх зміни і еволюцію); історію (вивчення фактичного розвитку міжнародних відносин в процесі зміни епох і поколінь, що дозволяє знаходити аналогії і виключення) і праксеологію (аналіз процесу підготовки, прийняття і реалізації міжнародно-політичного рішення).

У прикладному плані йдеться про вивчення фактів (аналіз сукупності доступної інформації); пояснення існуючої ситуації (пошуки причин, покликані уникнути небажаного і забезпечити бажаний розвиток подій); прогнозування подальшого розвитку (дослідження ймовірності кожного з можливих шляхів її можливих змін); підготовку рішення (складання переліку доступних засобів впливу на ситуацію, оцінка альтернатив) і, нарешті, про прийняття рішення.

Поширена думка про те, що кожна наука має свій власний метод, є вірною лише частково: більшість соціальних наук не мають свого специфічного, тільки їм властивого методу. Тому щодо свого об'єкта вони так чи інакше використовують загальнонаукові методи і методи інших (як соціальних, так і природничих) дисциплін. У цьому зв'язку прийнято

вважати, що методологічні підходи політичної науки будуються навколо трьох аспектів:

- якомога суворішого відділення дослідницької позиції від морально-ціннісних думок або особистих поглядів;
- використання аналітичних прийомів і процедур, які є загальними для всіх соціальних наук, що має вирішальну роль у встановленні і подальшому розгляді фактів;
- прагнення до систематизації або, інакше кажучи, до вироблення загальних підходів і побудови моделей, які полегшують відкриття взаємозв'язків між характеристиками досліджуваного об'єкта та викладаються дослідником у формі „законів” і закономірностей.

Важливим аспектом підготовки кожної наукової праці є її правильне оформлення, яке має відповідати певним вимогам. Мета правильного оформлення полягає у прагненні дати змогу іншим дослідникам швидко ознайомитися з результатами роботи будь-якого вченого, критично оцінити та, при потребі, перевірити його висновки або відтворити хід дослідження. Оформлення роботи має відповідати державним стандартам України та вимогам, встановленим у Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Вимоги до оформлення письмових робіт. Письмові роботи виконуються ***державною (українською) мовою*** і акуратно оформлюються.

Зазвичай, вони мають бути надруковані за допомогою комп'ютерної техніки засобами текстового редактора Word: шрифтом Times New Roman розміру 14 у півтора міжрядкових інтервали, і друкуються на аркушах паперу формату A4, причому зворотній бік кожного аркуша повинен залишатися чистим. **Текст** роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве - не менше 30 мм, праве - не менше 10 мм, верхнє - не менше 20 мм, нижнє - не менше 20 мм, до тридцяти рядків на сторінці.

Скорочення слів, окрім узвичаєних аббревіатур, не допускається. Вписувати в текст письмових робіт окремі іншомовні слова чи умовні позначки можна чорнилом або пастою тільки чорного кольору. Друкарські

помилки, описки та інші неточності, що виявилися в процесі написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту машинописним способом.

Заголовки структурних частин письмових робіт **"ЗМІСТ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ", "ДОДАТКИ"** друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів, параграфів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка підпункту) та текстом повинна дорівнювати 3-4 інтервалам.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, параграфів, пунктів, таблиць подають арабськими цифрами без значка №.

Першою сторінкою будь-якої письмової роботи є титульний аркуш, що включається до загальної нумерації сторінок роботи. На ньому номер сторінки не ставлять, на наступних листках (починаючи з цифри 2, яка ставиться на першій, після титульної, сторінці) номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки.

Зміст (план), вступ, висновки, список використаних джерел і літератури не нумерують. Номер розділу ставлять після слова „Розділ”, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи (параграфи) нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка,

наприклад: „2.3.” (третій підрозділ другого розділу). Далі у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Ілюстрації (фотографії, схеми, графіки, карти й таблиці) в письмових роботах слід подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею, наприклад “Таблиця 2.3”.

Матеріал викладається грамотно, простим науковим стилем. Виклад не повинен містити повторів та не бути перевантаженим цитатами. Не допускається просте переписування літературних джерел, їх цитування без посилань.

Серйозну увагу слід приділяти мові і стилю письмових робіт. Адже саме мовностилістична культура найкраще виявляє загальну культуру та рівень підготовки їхніх авторів.

Мова і стиль роботи як частина писемної наукової мови склалися під впливом так званого академічного етикету, сутністю якого є інтерпретація власної і запозичених точок зору з метою обґрунтування наукової істини. Вже встановилися певні традиції у спілкуванні вчених між собою як в усній, так і в писемній мові.

Найхарактернішою ознакою писемної наукової мови є формально-логічний спосіб викладу матеріалу. Це знаходить своє відбуття у всій системі мовних засобів. Науковий виклад складається головним чином з роздумів, метою яких є доведення істин, виявлених у результаті дослідження фактів дійсності.

Для наукового тексту характерними є смислова завершеність, цілісність і зв'язність. Тут найважливішим засобом вираження логічних зв'язків є спеціальні функціонально-синтаксичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (спочатку, насамперед, потім, по-перше, по-друге, отже), заперечення (проте, тимчасом, але, тим не менше, аж ніяк), причинно-наслідкові відношення (таким чином, тому, завдяки цьому, відповідно до цього, внаслідок цього, крім того, до того ж), перехід від однієї

думки до іншої (тепер звернімося до..., розглянемо, зупинимось на..., розглянувши..., перейдемо до..., необхідно зупинитися на..., необхідно розглянути...), результат, висновок (отже, значить, як висновок, на закінчення зазначимо, все сказане дає змогу зробити висновок, підсумовуючи, слід сказати...)

Особливістю мови наукової прози є також відсутність експресії. Звідси домінуюча форма оцінки – констатація ознак, притаманних слову, яке визначають. Тому тут більшість прикметників є частинами термінологічних виразів.

Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень (за повідомленням, за відомостями, на думку, за даними, на нашу думку тощо).

В українській науці існує неписане правило замість „я” використовувати „ми” з огляду на те, що представлення суб'єкта авторства як формального колективу надає більшого об'єктивізму викладові. Вираження авторства через „ми” дає змогу відобразити власну думку як думку певної групи людей, наукової школи чи наукового напрямку. І це цілком зрозуміло, оскільки сучасну науку характеризують такі тенденції, як інтеграція, колективність творчості, комплексний підхід до вирішення проблем. Займенник „ми” та його похідні набагато краще передає й відтінює ці тенденції.

Оскільки письмові роботи є інтелектуальною власністю їхніх авторів, на останній сторінці тексту роботи автор ставить свій підпис і дату.

РОЗДІЛ 2

КУРСОВА РОБОТА

Курсова робота є самостійною, науково-практичною роботою студента, що підбиває підсумки набутих ним знань, вмінь та навичок з основних дисциплін, передбачених навчальним планом за один з річних курсів навчання. Курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення і узагальнення знань, отриманих студентом за час навчання, та їх застосування у комплексному вирішенні конкретного фахового завдання. Курсова робота є важливим етапом підготовки фахівців-міжнародників, готує студента до виконання самостійної роботи за обраною спеціальністю.

У курсовій роботі студент повинен засвідчити, що він оволодів необхідними теоретичними знаннями та навичками їх практичного застосування в конкретних умовах. У зв'язку з цим робота повинна виконуватися щодо конкретного об'єкту вивчення і містити його аналіз з конкретними пропозиціями розв'язання проблем та задач, які розглядаються в запропонованій роботі.

Виконання курсової роботи передбачає :

- поглиблення, розширення та систематизацію теоретичних знань і практичних навичок, отриманих студентом за певний період навчання за спеціальністю;
- оволодіння методиками збору емпіричного матеріалу та здійснення теоретичного, а при необхідності, й експериментального дослідження для розв'язання конкретних міжнародних та країнознавчих правових, політичних, економічних і соціальних проблем, пов'язаних з аналізом та розробкою рекомендацій для прийняття відповідних управлінських рішень;
- розвиток вмінь та навичок у проведенні самостійних аналітичних робіт, а також оволодіння методами й формами їх виконання;

- визначення підготовленості студента для самостійного аналізу та викладу матеріалу, вміння захищати свою роботу перед колегами.

Курсова робота повинна носити проблемний характер. Сутність її полягає у вмінні аналізувати, досліджувати проблему за допомогою наукових методів, синтезувати й узагальнювати накопичений у процесі аналізу матеріал, а також розробляти рекомендації на рівні оперативних, тактичних і стратегічних рішень.

Курсова робота за освітньо-професійною програмою базової вищої освіти напряму „Країнознавство” зі спеціальності 6.030205 – „Країнознавство” виконується у четвертому семестрі.

Тематика курсових робіт розробляється і щорічно оновлюється з урахуванням замовлень організацій та установ і особливостей поточного стану міжнародних інформаційних, правових, політичних та економічних відносин. Вона базується на дисципліні:

- на другому курсі – „Країнознавство”.

Студентові надається право самостійно обрати тему курсової роботи з наданого кафедрою переліку або запропонувати свою з обґрунтуванням доцільності її розробки. Не пізніше другого тижня відповідного семестру студент подає методистові кафедри **заяву** за встановленою формою.

Науковий керівник призначається завідувачем кафедри з числа науково-педагогічних працівників.

Науковий керівник курсової роботи:

- подає допомогу студентові в складанні плану роботи та відборі необхідного матеріалу;
- рекомендує спеціальну і нормативну літературу та інформаційні джерела за обраною темою курсової роботи;
- регулярно консулює студента, а при необхідності організовує консультації у інших викладачів інституту, контролює протягом всього періоду графік виконання ним курсової роботи, її якість та своєчасність

виконання, а також інформує завідувача кафедри про хід підготовки роботи;

- оцінює роботу.

Науковий керівник повинен допомогти студентові визначити найефективніші рішення, всебічно стимулювати творчість і самостійність при виконанні ним курсової роботи.

Приступаючи до курсової роботи, студент отримує від наукового керівника завдання на її виконання, в якому обумовлюється коло проблем та джерел, які необхідно вивчити. Крім того, уточнюються цілі й методи дослідження, визначається перелік основних питань, що підлягають розробці з можливістю практичного використання матеріалів. У завданні наводяться графік та термін виконання роботи.

Організація виконання більшості етапів курсової роботи має індивідуальний характер та погоджується студентом зі своїм науковим керівником. Студент приступає до викладення розділів курсової роботи, накопичуючи відповідний матеріал, оцінюючи його з точки зору повноти, якості та вірогідності.

Виконання курсової роботи передбачає:

- обґрунтування актуальності теми, цілей та завдань дослідження, оцінку новизни і перспективності, зазначення методів та джерел дослідження;
- визначення теоретичних засад дослідження (основних категорій, понять, закономірностей розвитку явища, яке вивчається, вивчення історії питання, документів, нормативних актів, інших джерел інформації);
- аналіз конкретної проблемної ситуації і підтвердження логічними судженнями, розрахунками відповідних пропозицій та рекомендацій.

Важливо, щоб у курсовій роботі студент самостійно обґрунтував свої судження, узагальнення та практичні рекомендації, аргументував усе це достатнім фактичним матеріалом.

З урахуванням основних вимог до змісту та структури курсової роботи складається **план**, що є основою для відбору і систематизації матеріалів, послідовного та логічного викладу результатів дослідження.

Починаючи виконання курсової роботи студент повинен чітко уявити її структуру та зміст. При цьому усі складові частини роботи мають бути логічно взаємопов'язані та переконливо аргументовані.

Курсова робота, яка подається студентом до захисту, має містити:

- *титульний аркуш;*
- *зміст (план);*
- *перелік умовних скорочень (за необхідності);*
- *вступ;*
- *основну частину, що складається з щонайбільше трьох розділів;*
- *висновки;*
- *перелік використаних джерел та літератури;*
- *додатки (за необхідності).*

У **змісті** подається послідовність усіх розділів і підрозділів курсової роботи із зазначенням їхньої нумерації та номерів сторінок, на яких починаються розділ (підрозділ), вступ, висновки, перелік використаних джерел та літератури, перелік умовних скорочень, додатки. Формулювання назви теми, розділів та підрозділів повинні бути чіткими, лаконічними і в той же час найбільш повно віддзеркалювати сутність та зміст питань, що розглядаються.

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів. Якщо в курсовій роботі вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їхній перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом. Перелік треба друкувати двома стовбчиками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, а справа – їхню детальну розшифровку (див. Додаток 6). Якщо спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення

тощо повторюються в роботі менше трьох разів, то перелік не складають, а їхню розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

Вступ передбачає обґрунтування *актуальності теми курсової роботи, визначення її об'єкту, предмету, мети, завдань, короткий огляд використаних джерел та літератури, хронологічних рамок*. Вимоги до їхнього формулювання в цілому співпадають з вимогами до бакалаврських робіт, наведених у Розділі 4, проте викладення може бути менш докладним. Обсяг вступу не повинен перевищувати 4-5 сторінок машинописного тексту.

Основна частина курсової роботи складається, зазвичай, з трьох розділів, які починаються постановкою завдання, що розглядається в кожному розділі, а також розкривають його основні сторони та положення.

Перший розділ (обсяг якого складає 8-12 сторінок машинописного тексту, викладеного в двох-трьох підрозділах) повинен розкривати джерельну та концептуально–методологічну базу дослідження. Він має містити:

- огляд літератури та аналіз джерел;
- обґрунтування методики й структури дослідження.

Перший розділ має закласти теоретичний фундамент для другого та третього розділу. З цією метою студент подає тільки той теоретичний матеріал, який є необхідним для розв'язання практичних питань, визначених цілями та завданнями курсової роботи. Невиконання цієї вимоги призводить або до надмірного збільшення обсягу першого розділу, або до відриву його від змісту другого та третього розділів.

Тому перший розділ повинен виглядати не як виклад загальновідомих положень з навчальної дисципліни, а бути аналізом теоретичних підходів відповідно до теми, обраної студентом. При цьому студент має критично усвідомити факти, дати їм власну оцінку.

У цьому розділі необхідно, виходячи з цілей і завдань курсової роботи, коротко викласти основні теоретичні положення, що визначають сутність та зміст досліджуваної теми; на основі аналізу джерел і літератури розглянути

різні точки зору провідних фахівців з досліджуваних питань; визначити ті конкретні питання, які мають бути розв'язані у роботі.

Теоретична сторона проблеми, що представлена у першому розділі, повинна продемонструвати рівень знань студента, його знайомство з джерелами і науковою літературою з досліджуваної проблеми, ерудицію в зазначеній галузі та стати інструментом до розв'язування поставлених в роботі завдань.

У наступних – **другому** та, за наявності, **третьому - розділах** курсової роботи здійснюється виклад та аналіз зібраного студентом емпіричного матеріалу.

Щоб уникнути поверхового викладу матеріалу в цих розділах, необхідно постійно зіставляти цілі та завдання курсової роботи з отриманими результатами аналізу. Тому студент має відібрати з наявного фактичного матеріалу найсуттєвіший, обмежуючи, при необхідності, обсяг досліджень або звужуючи коло проблем, що розглядаються. Кожен розділ має розпочинатися коротким вступом та завершуватися висновками. Необхідно дотримуватися логічної побудови розділів та переходу від одного розділу до іншого.

Обсяг основної частини не повинен перевищувати 25-30 машинописних сторінок.

Висновки є завершальним етапом виконаної студентом курсової роботи. У висновках підбивають підсумки дослідження та його результати, з наведенням позитивних та негативних сторін, а також нереалізованих можливостей. На основі отриманих результатів розглядаються пропозиції, рекомендації, заходи щодо досягнення цілей у відповідності з темою курсової роботи. Зміст та характер розроблених студентом пропозицій визначаються темою, цілями та завданнями курсової роботи. При розробці окремих заходів для доказу їхньої доцільності рекомендується порівнювати декілька варіантів рішень.

Висновки рекомендується починати словами: розглянуто, встановлено, показано, доведено тощо. Обсяг висновків складає 2-3 сторінки машинописного тексту.

Перелік літератури та інших інформаційних джерел складається, зазвичай, в послідовності посилання на джерела у тексті курсової роботи. В перелік включаються тільки ті джерела, які були використані студентом в процесі виконання роботи.

Додатки містять допоміжні матеріали, необхідні для виконання курсової роботи. До цих матеріалів відносять: статистичні дані, схеми, таблиці, малюнки та результати розрахунків й інші документи, що підсилюють аргументацію зроблених студентом в основному тексті висновків та оцінок. За допомогою додатків студент доводить достовірність вихідних даних і виконаних розрахунків, а також підсилює аргументованість виконаного аналізу й запропонованих заходів, рекомендацій, пропозицій.

Оформлення додатків можна здійснювати так, як це зроблено у цій методичній розробці (див. додатки).

Вимоги до оформлення курсових робіт. Курсова роботи виконуються машинописним способом або за допомогою комп'ютера відповідно до загальних положень, викладених у Розділі 1.

Обсяг курсової роботи складає 30 – 50 машинописних сторінок, надрукованих через півтора інтервали.

Захист курсової роботи. Після написання курсової роботи студент повинен подати її науковому керівникові для ознайомлення, перевірки та остаточного доопрацювання, зокрема, приведення змісту викладених матеріалів у відповідність з існуючими вимогами. Помилки, на які вказав науковий керівник, зауваження усуваються студентом в обумовлений термін.

Курсова робота захищається у порядку, встановленому науковим керівником. Рекомендується колективна форма захисту роботи за участю кількох студентів з метою їхнього ознайомлення зі здобутками та прорахунками колег, кращого розуміння вимог і порядку роботи над власним

дослідженням на прикладі робіт один одного, попередження у майбутньому можливих помилок. Результати захисту курсової роботи оцінюються на „відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”.

РОЗДІЛ 3

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Підготовка, написання і захист бакалаврської роботи є завершальним етапом навчального процесу, метою якого є підготовка фахівців за спеціальністю **6.030205** – „Країнознавство”.

Бакалаврська робота свідчить про рівень загальної і професійної підготовки студента як майбутнього фахівця з країнознавства, про його вміння самостійно розробляти тему в рамках обраної спеціальності.

Процес підготовки студентами бакалаврської роботи є логічним продовженням їхньої попередньої роботи з написання і захисту курсових робіт. Це сприяє поглибленню теоретичних знань студентів, дозволяє їм оволодіти навичками наукової роботи.

Бакалаврська робота є самостійним науковим дослідженням, що є узагальнюючим підсумком навчально-методичної та наукової роботи студента з обраної спеціальності і його вміння практично використовувати набуті знання. Саме тому підготовка бакалаврської роботи та її захист перед Державною екзаменаційною комісією (ДЕК) є важливим і відповідальним етапом підготовки фахівця, під час якого формуються навички самостійної дослідницької діяльності, визначається рівень готовності студента-випускника до практичної діяльності.

Завданням бакалаврської роботи є ґрунтовне висвітлення однієї з наукових проблем у галузі міжнародних відносин. Аналіз проблеми, висвітлений у бакалаврській роботі, повинен мати самостійний та об'єктивний характер. Повнота і всебічність такого аналізу залежать від опрацювання та критичного осмислення максимальної кількості існуючих джерел і літератури.

При підготовці бакалаврської роботи студент повинен продемонструвати вміння самостійно опрацьовувати усі види документів та здійснювати усі види наукових досліджень, зокрема, аналізувати і

узагальнювати матеріал, робити самостійні адекватні висновки, які мають віддзеркалювати власний доробок автора бакалаврської роботи.

Вибір і затвердження теми. Вибір теми дослідження є важливим елементом у підготовці бакалаврської роботи і – значною мірою – запорукою успіху. Вибір теми, вочевидь, є найбільш відповідальним етапом у науковій діяльності. Обравши тему, студент має усвідомити сутність пропонованої ідеї, її новизну, актуальність та значущість. Це полегшує оцінку і остаточне формулювання обраної теми.

Тему бакалаврської роботи серед тем орієнтовної тематики, затверджених рішенням кафедри, студент обирає самостійно або за порадами викладачів кафедри.

Кафедра всесвітньої історії пропонує студентам спеціалізації «країнознавство» орієнтовну тематику бакалаврських робіт. Тематика цих робіт відповідає завданням навчальних дисциплін з країнознавства і спрямовується на закріплення знань та вмінь фахівця, зазначених у відповідній освітньо-кваліфікаційній характеристиці. Головна увага при цьому зосереджується на дослідженні проблем соціального і економічного розвитку зарубіжних країн світу, соціальних рухів, культура і політична думка в історії окремих країн тощо.

Студент може запропонувати свою власну тему, але в межах фахового профілю.

Назва бакалаврської роботи має бути сформульована коротко та чітко й обов'язково вказувати на об'єкт і предмет дослідження, а також на певну наукову проблему (коротке формулювання завдання, яке вирішується у роботі). Назва має відповідати обраній спеціальності, вказувати на мету дослідження і його завершеність. Слід уникати занадто довгих назв. Іноді для більшої конкретизації до назви слід додати невеликий (4-6 слів) підзаголовок. При цьому у першому реченні подається сутність роботи, а у другому – об'єкт використання результатів досліджень.

До розповсюджених помилок при формулюванні назви бакалаврської роботи належать перенасичення назв робіт штучно ускладненою термінологією псевдонаукового характеру, їхній наукоподібний характер, стилістично недбале, а часом – недостатньо грамотне формулювання.

Помилкою є починати назву роботи зі слів „Вивчення процесу...”, „Дослідження деяких шляхів...”, „Матеріали до вивчення...”, „Деякі питання...”, „До питання...” тощо. У таких формулюваннях не відбивається достатньою мірою суть проблеми, яка потребує вивчення, завершеність роботи, немає ясного визначення її мети і результатів.

Основною вимогою до тем бакалаврської роботи є їхня наукова актуальність та доцільність для наукового пошуку.

Обравши тему бакалаврської роботи, студент на початку останнього курсу навчання подає завідувачу кафедри заяву про затвердження теми дослідження і призначення наукового керівника.

Кафедра зберігає за собою право зробити певну корекцію теми дослідження, обраної студентом, або ж відхилити її як таку, що не має елементів новизни та наукового пошуку. Відповідно до обраної теми визначається науковий керівник, як правило, один з викладачів кафедри. Студентам надається можливість обрати собі наукового керівника самостійно. Здебільшого це трапляється тоді, коли бакалаврська робота є продовженням попереднього наукового пошуку (курсової роботи).

Тема бакалаврської роботи та вибір наукового керівника затверджуються рішенням кафедри всесвітньої історії.

Після затвердження теми на засіданні кафедри студент зобов'язаний отримати від свого наукового керівника завдання на виконання бакалаврської роботи. Завдання передбачає остаточне формулювання назви теми, графік подання на кафедру окремих розділів, підрозділів чи параграфів, а також остаточний термін подання готової роботи на кафедру для рецензування.

Обравши тему наукового дослідження, студент за порадами наукового керівника та виходячи з власних наукових інтересів, виробляє **попередній**

план, який у ході пошуку буде вдосконалюватися та уточнюватися. За весь період роботи може бути складено декілька планів дослідження. Часто останній, підсумковий план, втілений в остаточний текст роботи може значно відрізнятись від початкового робочого плану.

Вивчивши бібліографічні джерела за тематикою дослідження, визначивши напрям і обсяги власних розробок, свої можливості і вподобання можна скласти реальний план. Якщо ідеї майбутньої роботи ще не сформувалися, можна скласти попередній робочий план, перелічивши через дефіс питання, які слід розкрити в рамках кваліфікаційної роботи.

Укладання плану передбачає поділ визначеної проблеми на менші логічно пов'язані між собою частини. Без цього неможливо перейти до наступного етапу, який передбачає збір матеріалу і називається евристичним (пошуковим) процесом.

Складання плану повинно сприяти наступній цілеспрямованій діяльності студента і застерегти його від другорядних напрямків і розгалужень тематики. Особливо це стосується тем із значною кількістю різноманітного опосередкованого матеріалу, спорідненого з обраною темою випускової роботи.

Залежно від теми, характеру фактичного матеріалу, методів, які використовувалися, дослідники найчастіше вдаються до *хронологічного* (що розглядає явище чи процес у його розвитку в часі), *проблемного* (тематичного) принципу укладання такого плану або поєднують їх у формі *проблемно-хронологічного* підходу.

У плані слід уникати дуже загальних фраз і назв, але і не слід сильно „звужувати” план, адже питання, винесене в назву пункту плану, доведеться потім розкривати. Неправильно називати пункти плану одним словом, так само як і не рекомендуються дуже довгі назви, що займають більше трьох рядків.

Композиція роботи. Бакалаврська робота повинна містити:

- ***титульний аркуш;***

- **зміст (план);**
- **перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів (при необхідності);**
- **вступ;**
- **основну частину (текст роботи, викладений у розділах, підрозділах, главах, параграфах);**
- **висновки;**
- **список використаних джерел і літератури;**
- **додатки (за необхідності).**

Титульний аркуш бакалаврської роботи містить назву навчального закладу, де виконана робота (Київський університет імені Бориса Грінченка); прізвище, ім'я, по-батькові автора; назву спеціальності, яку він опановує; назву роботи; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали наукового керівника (див. додатки).

Зміст (план) подають на початку бакалаврської роботи. У змісті подається послідовність усіх розділів та підрозділів роботи із зазначенням їхньої нумерації та номерів сторінок, з яких починаються розділ (підрозділ), а також вступ, висновки, перелік використаних джерел та літератури, перелік умовних скорочень, додатки. Сторінки тексту нумеруються, починаючи з титульного листка, однак номери проставляються тільки з другої сторінки (див. додатки).

Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів. Якщо в бакалаврській роботі вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їхній перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом. Перелік треба друкувати двома колонками, в яких за абеткою зліва наводять скорочення, а справа – їхнє детальне розшифрування (див. додатки). Якщо спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо

повторюються в роботі менше трьох разів, їх в перелік не включають, а розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

У **вступі** розкриваються усі необхідні кваліфікаційні характеристики бакалаврського дослідження. За обсягом він складає не менше 5-8 сторінок. У вступі подають загальну характеристику роботи в рекомендованій нижче послідовності.

Актуальність теми дослідження обґрунтовують шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язками проблеми (наукової задачі).

Актуальність теми дослідження має бути сформульована чітко, аргументовано. Для висвітлення актуальності достатньо однієї сторінки, де окреслюють головне - сутність проблемної ситуації. Чітко й однозначно визначити наукову проблему і, таким чином, сформулювати її суть буде неважко, якщо студенту вдасться показати, де пролягла межа між знанням і незнанням з предмету дослідження. Отже, складовою частиною визначення актуальності роботи є формулювання проблеми дослідження, тобто чіткого питання або декількох питань, на які має відповісти робота.

При цьому необхідно з'ясувати доцільність роботи для розвитку міжнародних відносин і країнознавства.

Особливо важливо довести важливість досліджуваної проблематики з точки зору користі для реалізації національних інтересів України.

Оцінюючи актуальність обраної теми, не можна ставити її в залежність від політичної ситуації в країні або світі. Не рекомендується зупиняти свій вибір на дуже широкій темі, яка не може бути глибоко розкритою в обсязі бакалаврської роботи. Заслужовують на увагу теми, що недостатньо розроблені в наукових дослідженнях. Такі теми дають змогу студентові проявити наукову самостійність, здійснити справжній науковий пошук і зробити бакалаврську роботу оригінальним самостійним дослідженням. Як правило, такі роботи формуються з курсових робіт, наукових рефератів, що виконувалися студентом протягом усього навчання в університеті.

Мета і завдання дослідження. Від формулювання наукової проблеми, яка визначає предмет запланованої праці, і доведення, що вона ще не розроблена і не висвітлена у спеціальній літературі, логічно перейти до формулювання мети дослідження.

Не слід формулювати мету як „Дослідження...”, „Вивчення...”, тому що ці слова вказують на засіб досягнення, а не на неї саму. Мета праці звичайно тісно переплітається з назвою бакалаврської роботи і повинна чітко вказувати, яка саме проблема в ній вирішується. Далі необхідно окреслити конкретні завдання, які будуть вирішуватися для досягнення визначеної мети. Це звичайно роблять у формі перерахунку (виокремити..., з'ясувати..., описати..., встановити..., виявити..., вивести залежність... тощо). Формулювати завдання необхідно якомога ретельніше, оскільки їхнє вирішення становить зміст розділів бакалаврської роботи. Це важливо також і тому, що заголовки таких розділів народжуються саме з формулювання завдань бакалаврського дослідження.

Після визначення мети і завдань подається формулювання **об'єкту** та **предмету** дослідження, що є обов'язковим елементом вступу.

Об'єкт - це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обирається для вивчення. Об'єкт дослідження визначає тему роботи, яка виноситься на титульний аркуш як її назва. **Предмет** міститься в межах об'єкта. Це - та його частина, на яку спрямована увага науковця у конкретному дослідженні. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження або досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Хронологічні рамки дослідження визначають часові межі існування чи функціонування об'єкта дослідження. Якщо автор обирає предметом своєї

роботи лише певний період існування об'єкта, він має чітко аргументувати хронологічні рамки, тобто пояснити, на основі яких критеріїв він виділяє саме цей період.

Основна частина бакалаврської роботи складається з *розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів*. У *розділах* основної частини бакалаврської роботи власне проводиться дослідження і узагальнюються його результати. Зміст розділів основної частини повинен точно відповідати темі бакалаврської роботи та повністю її розкривати.

Перший розділ, обсяг якого складає не більше 10-20 сторінок машинописного тексту, викладеного в двох-трьох підрозділах, повинен розкривати джерельну та концептуально—методологічну базу дослідження. Він має містити (у формі підрозділів):

- *огляд літератури та аналіз джерел;*
- *обґрунтування методики та структури дослідження.*

В *аналізі літератури і джерел* дослідник окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою, передбачає критичний огляд матеріалів, використаних у дослідженні, та їх систематизацію за походженням, науковими школами, підходами тощо. Зазвичай, виконуючи бакалаврську роботу, доводиться прочитати близько 100-200 книг і статей, з яких приблизно 50-80 увійдуть до бібліографії, тобто будуть детально опрацьовані.

У підрозділі подають характеристику основних джерел отримання інформації (офіційних, наукових, літературних, бібліографічних). Студент має окреслити основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, слід назвати ті питання, які залишилися невирішеними, щоб довести необхідність підготовки бакалаврської роботи.

Аналіз джерел і літератури є обов'язковою частиною роботи, де студент дає оцінку всіх значних праць, що пов'язані з темою його дослідження, висвітлюючи як позитивні моменти, так і недоліки цих робіт, а то і помилкові

положення (якщо вони є). На основі аналізу джерел і літератури слід розглянути різні точки зору провідних фахівців з досліджуваних питань. Підрозділ має завершуватися **висновком** про стан наукової розробки теми, над якою працює автор.

В описі *методики та обґрунтуванні структури дослідження* необхідно, виходячи з цілей і завдань роботи, коротко викласти основні теоретичні положення, що визначають сутність та зміст предмету досліджуваної теми, визначити ті конкретні питання, які мають бути розв'язані у роботі.

Мета такого аналізу – отримання обґрунтованих даних, що дозволяють з'ясувати складові частини обраної наукової проблеми та можливі варіанти їхнього розв'язання. Обґрунтування структури та змісту роботи мають аналітичний характер і залежать від специфіки дослідження.

Методологія дослідження розкриває методи вирішення проблеми (задачі), поставленої в бакалаврській роботі. Вибір методів дослідження повинен бути погоджений з науковим керівником бакалаврської роботи. Серед **методів** наукового дослідження можна виокремити: порівняльно-історичний, системного аналізу, структурно-функціональний, прогнозування, політичного моделювання, біхевіористський, ретроспективний, статистично-математичний та ін. Розповсюдженою помилкою є подання тих чи інших методів без чіткої спрямованості на досягнення мети та розв'язання завдань дослідження.

Методологія роботи має спиратися тільки на той теоретичний матеріал, який є необхідним для розв'язання практичних питань, визначених цілями та завданнями бакалаврської роботи. Невиконання цієї вимоги призводить або до надмірного збільшення обсягу першого розділу, або до відриву його від змісту другого та третього розділів. Тому цей розділ повинен бути аналізом теоретичних положень та підходів відповідно до теми, обраної студентом. При цьому студент має критично усвідомити факти, дати їм власну оцінку.

Теоретична сторона проблеми, що висвітлена у першому розділі, повинна продемонструвати рівень знань студента, його знайомство з джерелами і науковою літературою з досліджуваної проблеми, ерудицію в зазначеній галузі та стати інструментом до розв'язання поставлених в роботі завдань.

Методологія дослідження визначає **структуру роботи**. Для її обґрунтування автор має чітко вказати, які конкретні кроки дослідження він планує здійснити у кожному з запланованих розділів і які результати прагне при цьому отримати.

У висновках до цього розділу необхідно відзначити позитивні і негативні сторони, а також межі придатності запропонованої методології для досягнення поставленої автором мети та виконання завдань дослідження.

Таким чином, перший розділ має скласти теоретичну основу для наступних розділів.

У **наступних розділах** бакалаврської роботи здійснюється виклад та аналіз зібраного студентом емпіричного матеріалу.

Кожен **розділ** роботи закінчують короткими **висновками**. Найбільш розповсюдженими помилками, яких припускаються при цьому студенти, є:

- реферативний характер висновків, коли перераховується, що зроблено у розділі,
- висновки є очевидними, банальними, не вимагають доведення,
- замість висновків (чи основної їх частини) подається цитата.

Для скорочення тексту основної частини роботи студент має широко використовувати фактичний матеріал у вигляді таблиць, малюнків, схем та графіків.

Загальні **висновки** бакалаврської роботи виконують роль закінчення, обумовленого логікою проведення дослідження, і опрацьовуються у формі синтезу накопиченої в основній частині наукової інформації. Цей синтез - послідовне, логічно чітке викладення отриманих підсумкових результатів та їхнє співвідношення із загальною метою і конкретними завданнями,

поставленими і сформульованими у вступі. Тут міститься так зване „вивідне” знання, яке є новим стосовно до початкового знання. Саме воно виноситься на обговорення і оцінку при захисті бакалаврської роботи.

Викладають найважливіші результати, одержані в роботі, які повинні висвітлити шляхи розв’язання поставленої проблеми (задачі) та значення цього для науки і практики.

Висновки повинні містити:

- короткі підсумки за результатами теоретичного та практичного аналізу, здійсненого в дослідженні, з наведенням позитивних та негативних сторін, а також нереалізованих можливостей;
- основні результати дослідження, причому необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати їхню достовірність;
- у випадку необхідності, перелік практичних заходів, спрямованих на розв’язання проблеми, підвищення ефективності політики тощо;
- економічний та соціальний ефект, який можна сподіватися отримати при можливій реалізації заходів, запропонованих у роботі.

У висновках на основі отриманих результатів формуються пропозиції, рекомендації, заходи щодо досягнення цілей у відповідності з темою роботи. Заходи повинні бути логічними наслідками результатів аналізу, здійсненого у другому та третьому розділах. При цьому студент повинен виявити самостійність та ініціативу. Якщо він не має можливості запропонувати власне рішення, то на підставі критичного аналізу вітчизняного та світового досвіду ним обирається варіант, який може бути реально здійснений в конкретних умовах.

Для кожного запропонованого заходу необхідно дати обґрунтування, короткий його зміст, характеристики об’єкта до і після впровадження, а також прогнозну оцінку його ефективності. Зміст та характер розроблених студентом пропозицій визначаються темою, цілями та завданнями наукової

роботи. При розробці окремих заходів для доказу їхньої доцільності рекомендується порівнювати декілька варіантів рішень.

Висновки рекомендується починати словами: розглянуто, встановлено, показано, доведено тощо. Обсяг висновків складає 4-5 сторінок машинописного тексту.

Найтиповішою помилкою, якої припускаються при формулюванні висновків, є випадок, коли висновки мають характер констатації і є самоочевидними твердженнями, з якими дійсно не можна сперечатися.

Список використаних джерел і літератури систематизується у відповідності з характером документів і літератури та формується за правилами, поданими у Розділі 4 цієї розробки.

Додатки. За необхідності до додатків можна включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття бакалаврської роботи: повний текст деяких важливих документів, таблиці допоміжних цифрових даних, ілюстрації допоміжного характеру, перелік термінів, скорочень тощо.

Оформлення додатків можна здійснювати за аналогією з тим способом, який використано в цій методологічній розробці (див. додатки).

Вимоги до оформлення бакалаврських робіт. Бакалаврська робота обов'язково виконується за допомогою комп'ютерної техніки засобами текстового редактора Word: шрифтом Times New Roman розміру 14 у півтора міжрядкових інтервали, і друкуються на аркушах паперу формату А4, причому зворотній бік кожного аркуша повинен залишатися чистим. Текст роботи треба друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве - не менше 20 мм, праве - не менше 10 мм, верхнє - не менше 20 мм, нижнє - не менше 20 мм, до тридцяти рядків на сторінці. Аркуші обов'язково переплітають у твердій оправі.

Обсяг бакалаврської роботи складає 60-70 машинописних сторінок через півтора інтервали.

Захист бакалаврської роботи. Після того, як випускна робота написана і доопрацьована згідно з зауваженнями наукового керівника,

студент передруковує її текст начисто, переплітає, ставить на останній сторінці свій підпис і дату та передає на кафедру науковому керівникові. В свою чергу, науковий керівник, якщо у нього немає суттєвих зауважень, які не дозволили б оцінити роботу на задовільну оцінку, пише відгук, де рекомендує виконану роботи до захисту.

Науковий керівник надсилає роботу на рецензування на інші кафедри факультету або кафедри інших вузів, в наукові установи відповідного профілю. Рецензент, ознайомившись з роботою, пише рецензію, де відзначає усі її позитивні сторони, а також недоліки. За декілька днів до захисту студентові-випускнику дається можливість ознайомитися з рецензією, і він готується до захисту. У випадку, якщо критичні зауваження рецензента мають принциповий характер, студент має можливість виправити недоліки роботи. Студенти повинні пам'ятати, що роботи, які не мають письмового відгуку наукового керівника та письмової зовнішньої рецензії, до захисту не допускаються.

Першим етапом захисту роботи є процедура попереднього захисту, який проходить під головуванням завідуючого та за участю науково-викладацького складу кафедри. Час проведення попереднього захисту оголошується додатково. За результатами попереднього захисту кафедра приймає рішення про рекомендацію роботи до захисту на засіданні Державної екзаменаційної комісії.

Однією з умов рекомендації роботи до захисту є її вчасне подання на кафедру. Таке подання підтверджується підписом завідувача кафедри. Студенти-дипломники мають пам'ятати, що несвоєчасне подання роботи без поважних причин може мати негативні наслідки, аж до відмови рекомендувати роботу до захисту.

Студент допускається до захисту роботи за умови виконання ним вимог навчального плану і програм. Списки студентів, допущених до захисту бакалаврських робіт, подаються до Державної екзаменаційної комісії (ДЕК).

Захист робіт проводиться на відкритому засіданні ДЕК. На це засідання можуть бути запрошені відповідні представники МЗС України, інших відомств та установ, зацікавлених у випускниках Київського університету імені Бориса Грінченка.

Як правило, захист складається з двох етапів: перший – вступне слово студента, оголошення відгуку і рецензії на роботу, другий – заключне слово випускника. У вступному слові про випускню працю (не більше десяти хвилин) студент стисло викладає завдання, яке стояло перед ним, і те, якою мірою це завдання було реалізоване в процесі роботи. Особливо важливо пояснити, що нового вніс автор у вивчення теми, які джерела і літературу (вітчизняну й іноземну) використав, до яких наукових висновків дійшов.

Члени ДЕК та присутні на захисті ставлять випускникові питання, на які йому необхідно дати чіткі і змістовні відповіді. Відповідати на поставлені питання можна відразу або в кінці захисту. Необхідно пам'ятати, що оцінка, яка виставляється, залежить від того, на якому рівні написано роботу, як вона захищається, а також, наскільки вільно автор володіє та оперує матеріалом. Результати захисту бакалаврської роботи оцінюються на „відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”.

Після виступу студента голова ДЕК надає слово науковому керівникові та рецензенту або зачитує їхні відгуки. На захисті можуть виступати також члени кафедри, викладачі Київського університету імені Бориса Грінченка, інші присутні.

Результати захисту бакалаврської роботи обговорюються на закритому засіданні ДЕК і оголошуються її головою в той же день після оформлення протоколів. Захищені роботи здаються на зберігання в архів Київського університету імені Бориса Грінченка.

В тих випадках, коли захист бакалаврської роботи визнається незадовільним, Державна екзаменаційна комісія встановлює, чи може студент-випускник подати на повторний захист ту ж роботу з доробками, чи

необхідно розробляти нову тему. До повторного захисту робота може бути допущена не раніше ніж через рік.

РОЗДІЛ 4

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ЦИТУВАННЯ, ПОСИЛАННЯ НА ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ОФОРМЛЕННЯ СПИСКУ ДЖЕРЕЛ

При написанні письмових робіт студент має обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати, чи на ідеях і висновках яких базуються проблеми, завдання й питання, вивченню яких присвячена його робота. Такі посилання дають змогу іншим дослідникам відшукати документи і перевірити достовірність відомостей щодо цитування кожного документа, знайти необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу цієї чи іншої друкованої праці слід наводити **цитати**. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Неприпустимим є використання т. зв. „сліпого цитування”, тобто посилання на джерело інформації, з яким науковець безпосередньо не працював, а викладення положень якого знайшов у іншому джерелі. Посилаючись вперше на використані документи чи літературу, необхідно обов'язково давати повну назву роботи.

Існують такі загальні вимоги до **цитування**:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання.

Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз „так званий”;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та перекручень думок автора. Пропуск слів, речень,

абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути максимально точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, оскільки і перше, і друге знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження копіївності праці, а недостатнє – знижує наукову цінність викладеного матеріалу;

е) якщо необхідно виявити ставлення автора до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику (!) або знак питання (?);

є) якщо автор, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження у круглих дужках, де після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора письмової роботи. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – І. П.¹), (підкреслено мною. – І. П.), (розрядка моя. – І. П.).

Посилання. Посилатися слід на останнє видання праць. Більш ранні видання доцільно зазначати лише в тих випадках, коли наявний в них матеріал не включений до останнього видання.

Посилання на джерела в тексті письмових робіт роблять у пронумерованих виносках внизу сторінок. При цьому у виносках даються бібліографічні описи джерел зі Списку джерел та літератури. Якщо у праці були використані відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел, які мають велику кількість сторінок, то в посиланнях слід докладно

¹ Ім'я та прізвище

вказувати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул джерела, на які дано посилання в роботі.

Наприклад, у тексті використана цитата: „...у рамках міжнародних інститутів створюються механізми санкцій, які збільшують матеріальні і нематеріальні кошти некооперативних дій окремих держав такою мірою, що змушують останніх відмовлятися від конфронтаційних стратегій...”².

Виноска з номером 2 оформлюється внизу на тій же сторінці (див. ілюстрацію внизу цієї сторінки) відповідно до опису у списку джерел та літератури, проте замість загальної кількості сторінок зазначається сторінка, на яку робиться посилання. При цьому у Списку джерел і літератури джерело подається із зазначенням усієї кількості його сторінок:

56. Кривонос Р. А. Німеччина у структурі європейської співпраці: Монографія / Р.А. Кривонос. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський ун-т”, 2004. – 166 с.

Посилання на ілюстрації та формули у тексті праці вказують порядковим номером ілюстрації чи формули, причому, останній беруть у дужки. Наприклад: „рис. 4.3”, „у формулі (3.2)”.

Бакалаврська робота повинна містити лише ті таблиці, які пояснюються у тексті, при цьому слово „таблиця” пишуть скорочено, наприклад: „...у табл. 3.2”.

Оформлення Списку використаних джерел та літератури. Список використаних джерел та літератури повинен містити усі назви праць та документів, на які зроблено посторінкові посилання в роботі.

Джерела можна розміщувати у списку одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування), в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, а також у хронологічному порядку.

² Кривонос Р. А. Німеччина у структурі європейської співпраці: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський ун-т”, 2004. – С. 130.

Не можна включати до бібліографічного списку праці, на які немає посилання у тексті роботи і які фактично не були використані.

Список джерел та літератури складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із каталогів й бібліографічних покажчиків повністю, без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв тощо. Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, необхідності вставляти пропущені відомості.

Список можна структурувати по групах джерел за їхнім значенням для науки (наприклад: архівні матеріали, документи, мемуари та праці державних діячів, монографії і збірники наукових праць, статті у періодичних виданнях, матеріали наукових конференцій, статистичні матеріали, джерела в мережі „Інтернет” тощо).

Найбільш прийнятна схема, за якою джерела розміщують в списку в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, подаючи наскрізну нумерацію.

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Зокрема, потрібну інформацію можна одержати із таких стандартів: ГОСТ 7.1-84 „Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления”, ДСТУ 3582-97 „Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила”, ГОСТ 7.12-93 „Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила”. Зі зразками бібліографічних описів різноманітних видів джерел та видань можна ознайомитись у додатках.

При описуванні документів, що містяться в мережі Інтернет, слід зазначити прізвище та ім'я автора документа, його назву і вказати повний шлях доступу до нього. Нагадаємо, що це робиться з двох причин – можливості перевірки, при потребі, достовірності даних та можливості для інших науковців використати ці дані. Слід пам'ятати, що переважна більшість WEB сторінок час від часу оновлюється, і використана автором

роботи інформація може бути замінена іншою. Тому потрібно зазначити дату відвідання сторінки, з якої було взято інформацію, і реальний шлях доступу до неї. Для бібліографічного опису найпридатніші документи в форматі PDF.

Критерії оцінювання робіт

Курсова робота

Відмінно	- чітке розуміння суті дослідженої проблеми, - оформлення роботи повністю відповідає чинним нормативам, - доповідь на захисті є переконливою, - відповіді на додаткові запитання під час захисту є аргументованими.
Добре	- достатнє розуміння суті дослідженої проблеми, - доповідь на захисті є достатньо переконливою, - відповіді на додаткові запитання під час захисту є обґрунтованими, - наявні незначні недоліки у змісті або оформленні роботи.
Задовільно	- посереднє розуміння суті дослідженої проблеми, - доповідь на захисті є загальною переконливою, - у відповідях на додаткові запитання під час захисту студент зазнає труднощів з підбором аргументації, - наявні суттєві помилки у змісті або оформленні роботи.
Незадовільно	- фрагментарне розуміння суті дослідженої проблеми, - оформлення роботи не відповідає чинним нормативам, - доповідь на захисті не є переконливою, - відповіді на додаткові запитання під час захисту не є обґрунтованими.

Бакалаврська робота

Відмінно	- чітке розуміння суті дослідженої проблеми, - роботу виконано із застосуванням новітньої методології досліджень, - в роботі присутній елемент наукової новизни, - використано широке коло історичних джерел і спеціальної літератури, - оформлення роботи повністю відповідає чинним нормативам, - доповідь на захисті є переконливою, - відповіді на додаткові запитання під час захисту є аргументованими.
Добре	- достатнє розуміння суті дослідженої проблеми, - виконання роботи свідчить про обізнаність студента з основами методології наукових досліджень, - опрацьовано основні джерела і наукові публікації за темою дослідження, - наявні незначні недоліки у змісті або оформленні роботи, - доповідь на захисті є достатньо переконливою, - відповіді на додаткові запитання під час захисту є обґрунтованими.
Задовільно	- посереднє розуміння суті дослідженої проблеми, - робота має переважно описовий характер, - не були опрацьовані деякі важливі джерела і наукові публікації за темою дослідження, - наявні суттєві помилки у змісті або оформленні роботи, - доповідь на захисті є в цілому переконливою, - у відповідях на додаткові запитання під час захисту студент стикається з серйозними труднощами у підборі аргументації.
Незадовільно	- фрагментарне розуміння суті дослідженої проблеми, - оформлення роботи не відповідає чинним нормативам, - доповідь на захисті не є переконливою, - відповіді на додаткові запитання під час захисту не є обґрунтованими.

Список рекомендованої літератури

1. Бабанский Ю.К. Методология и методика научного поиска. Избранные педагогические труды / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогіка, 1989. – С. 435-565.
2. Білуха М.Г. Основи наукових досліджень / М.Г. Білуха. – К.: Вища школа, 1997. – 271с.
3. Бюлетень ВАК України. – 2007. - №6.
4. Бюлетень ВАК України. – 2008. - №3.
5. Веселков Ф.С., Нинциев К.Х. Методическое пособие по написанию и защите дипломных работ / Ф.С. Веселков, К.Х. Нинциев. – СПб, 1996. – 55 с.
6. Дмитренко П.В., Сидоренко В.К. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для вищих педагогічних закладів освіти / П.В. Дмитренко, В.К. Сидоренко. – К., 2000. – 259 с.
7. Кравець Н.П. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Укл. Кравець Н.П. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. - 77с.

8. Країнознавство. Методологія, складові та витоки країнознавства. Текст лекції. – Львів, 2006. – 62 с.
9. Крилова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста / Н.Б. Крилова. – М.: Высшая школа, 1990. -142с.
10. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2006. - 206 с.
11. Курсова, дипломна, магістерська: що про них потрібно знати? Методичні рекомендації до виконання та оформлення науково-дослідних робіт студентів / Укл.: Гнаповська Л.В., Ляной Ю.О., Огієнко О.І. – Суми: Сумський ДПУ імені А.С. Макаренка, 2001. – 36.
12. Лесин В.М. Як працювати з книгою. Методичний посібник / В.М. Лесин. – К.: Вища школа, 1989. – 71с.
13. Лудченко А.А., Лудченко Я.А., Примак Т.А. Основы научных исследований / А.А. Лудченко, Я.А. Лудченко . – К., 1999. – 78 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**Кафедра міжнародних відносин та
міжнародного права**

**Напряму підготовки – 6.030205
Країнознавство**

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ ІТАЛІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

**Студентки 2 курсу
денної форми навчання
Петренко Вікторії
Вікторівни**

**Науковий керівник:
канд. іст. наук, доцент
Брайчевська О.А.**

Київ – 2016

Додаток 2

Зразок оформлення титульної сторінки бакалаврської роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**Кафедра міжнародних відносин та
міжнародного права**

**Напрямок підготовки – 6.030205
Країнознавство**

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

ДОСВІД ПОЛЬСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ (1989-2004 рр.)

**Студентки 4 курсу
денної форми навчання
Шевченко Вікторії
Вікторівни**

**Науковий керівник:
канд. іст. наук, доцент
Мельник Г.М.**

Київ - 2016

Додаток 3

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та міжнародного права
Напряму підготовки 6.030205 Країнознавство

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав.кафедрою міжнародних відносин та
міжнародного права

(підпис, прізвище, ініціали зав.кафедрою)
“ ____ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ

для виконання бакалаврської роботи

студенту _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема бакалаврської роботи _____

затверджена наказом від “ ____ ” _____ 20__ р. № ____

2. Випускна бакалаврська робота виконується на матеріалах _____

3. План роботи та терміни виконання розділів

Назва розділів бакалаврської роботи	Терміни виконання
1. I розділ	“__” _____ 20__ р.
2. II розділ	“__” _____ 20__ р.
3. III розділ, вступ, висновки	“__” _____ 20__ р.
4. Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	“__” _____ 20__ р.

4. Перелік графічного матеріалу (таблиці, схеми) _____

5. Термін здачі роботи на рецензію науковому керівнику “__” _____ 20__ р.

6. Термін повного завершення, оформлення і подання на кафедру бакалаврської роботи на захист “__” _____ 20__ р.

Завдання видав науковий керівник _____
(підпис) _____ (дата)

Завдання одержав студент _____
(підпис) _____ (дата)

Додаток 4

Зразок оформлення „Змісту” письмової роботи на прикладі дослідження на тему „Східноєвропейська політика США в 90-і роки XX ст.”

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	20
1.1. Історіографія проблеми	20
1.2. Аналіз джерельної бази.....	30
РОЗДІЛ II. США і соціально-політичні зміни у Східній Європі на рубежі 80-90-х років.....	33
2.1. Основні аспекти політики США щодо країн	

Східної Європи після Другої світової війни: історичний нарис.....	43
2.2. Оксамитові революції в контексті світової політики.....	50
2.3. Сприйняття адміністрацією Джорджа Буша і політичною елітою США революційних змін у країнах Східної Європи	57
РОЗДІЛ III. США і відродження демократії в країнах	
Центрально-Східної Європи.....	65
3.1. Перехід країн Центрально-Східної Європи до ринкової економіки і політика США.....	65
3.2. Торговельно-економічні і політико-дипломатичні стосунки США зі східноєвропейськими країнами.....	72
3.3. Східноєвропейська політика США у системі європейської безпеки	80
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	92
ДОДАТКИ.....	105

*Зразок оформлення „Переліку умовних скорочень”***ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ**

БВВ	Бюро з вільних виборів
БДПЛ	Бюро з демократичних інституцій та прав людини
ВДП	Вільна Демократична Партія
ВР	Висока Рада
ЕВС	Економічний та валютний союз
ЄАВТ	Європейська Асоціація Вільної Торгівлі
ЄБРР	Європейський Банк Реконструкції та Розвитку
ЄВС	Європейська валютна система
Євратом	Європейське Співтовариство з Атомної Енергії
ЄЕС	Європейське Економічне Співтовариство
ЄОВС	Європейське Об'єднання з Вугілля і Сталі
ЄС	Європейський Союз
ЗЄС	Західноєвропейський Союз
ЗМІ	Засоби масової інформації
КВПО	Комітет високих посадових осіб
МВФ	Міжнародний Валютний Фонд
МУК	Міжурядова конференція
НАТО	Організація Північноатлантичного Договору
НБСЄ/ОБСЄ	Нарада з Безпеки та Співробітництва у Європі, з 1995 року – Організація з Безпеки та Співробітництва у Європі
ОВД	Організація Варшавського Договору
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ОПМ	Операції з підтримання миру
ПК	Політичний Комітет
ПЗМ	Партнерство заради миру
РЄ	Рада Європи
РЄАП	Рада євроатлантичного партнерства

**Графік написання
бакалаврських робіт студентами денної форми навчання
Факультету права та міжнародних відносин
Напрямку підготовки 6. 030205 Країнознавство**

№ з/п	Етапи виконання роботи	Термін виконання
1.	Вибір теми роботи, закріплення наукового керівника	
2.	Отримання завдання на проведення дослідження	
3.	Підготовка та узгодження робочого плану і затвердження його науковим керівником	
4.	Підготовка та узгодження остаточного розширеного плану роботи	
5.	Підготовка чорнового варіанту роботи для першого читання	
6.	Усунення зауважень, врахування рекомендацій наукового керівника, подання виправленого варіанту на друге читання	
7.	Врахування рекомендацій наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, що проводилися під час практики, підготовка остаточного варіанту роботи для отримання відгуку наукового керівника	
8.	Отримання зовнішньої рецензії і відгуку наукового керівника	
9.	Доопрацювання роботи з урахуванням рекомендацій рецензента і наукового керівника. Остаточне оформлення роботи	
10.	Захист виконаної роботи	

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ

згідно з вимогами державних стандартів

*наведено в:***Бюлетень ВАК України, №3, 2008 (Форма 23, С. 9–13).**

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводять в авторефераті

Книги**Один автор**

1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. — Львів : Свічадо, 2006. — 307 с. — (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—Vст.; № 14).
2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. — К. : Ін-т математики, 2006. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59).
3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталія Дмитрівна Матюх. — К. : Асамблея діл. кіл: Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с. — (Ювеліри України; т. 1).
4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. — (Першотвір).

Два автори

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична»; вип. 1).
2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. — К. : Прецедент, 2006. — 93 с. — (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11).
3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. — Львів : Растр-7, 2007. — 375 с.

Три автори

1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Зидисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. — ХІІІ, 265 с.

Чотири автори

1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. — К. : НДІ«Укراгропромпродуктивність», 2006. — 106 с. — (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи).

2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздев, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. — К. : Вища освіта, 2006. — 478, [1] с. — (ПТО: Професійно-технічна освіта).

П'ять і більше авторів

1. Психология менеджмента / [Власов П. К., Липницкий А. В., Луцких И. М. и др.]; под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2007. — 510 с.

2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод, посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. — (Серія «Формування здорового способу життя молоді»: у 14 кн., кн. 13).

Без автора

1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. Тексту В. Клош]. — К.: Грані-Т, 2007. — 119 с. — (Грані світу).

2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкує., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. — К. : Грамота, 2007. — 638, [1] с.

3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ — початку ХХ століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. — К. : Грані-Т, 2007. — 190, [1] с.

4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб. наук. праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. — Чернівці: Рута, 2007. — 310 с.

Багатотомний документ

1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. — К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007. — (Джерела з історії науки в Україні).

Ч. 2 : Додатки — 2007. — 573, [1] с.

2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ «Леонорм-Стандарт», 2005.— (Серия «Нормативная база предприятия»).

Т. 1.—2005.—277 с.

3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. — Одесса : Астропринт, 2006. — (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова; кн.4).

4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко.— Х. : Право, 2002.

Т. 4: Косвенные налоги. — 2007. — 534 с.

5. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. — Житомир : Полісся, 2006.— (Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією»: у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл. редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. — 2006. — 721, [2] с.

6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. — К. : НТУУ «КПІ», 2006. — 125 с.

Матеріали конференцій, з'їздів

1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників [«Молодь України і аграрна реформа»], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с.

2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік, міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. — К. : ІСОА, 2002. — 147 с.

3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. — К. : Асоц. укр. банків, 2000. — 117 с. — (Спецвип.: 10 років АУБ).

4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. — К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559—956, ХІІІ, [2] с. — (Ресурс 2000).

5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. праць /наук. ред. В. І. Моссаковський.—Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. —215с.

6. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук, праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України [та ін.]. — К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. — 452 с.

Препринти

1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. — Х. : ННЦ ХФТИ, 2006. — 19 с. — (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т» ; ХФТИ 2006-4).
2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. — Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. — 7, [1] с. — (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Депоновані наукові праці

1. Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. — М., 2002. — 110 с. — Деп. в ВИНТИ 13.06.02, № 145432.
2. Разумовский В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. — М., 2002. — 210 с. — Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.

Словники

1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. — Х. : Халімон, 2006. — 175, [1]с.
- Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ, термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. — К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с.
2. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. — К. : Карпенко, 2007. — 219 с.
3. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. — 2-ге вид., оновл. — К. : К.І.С., 2006. — 138 с.

Атласи

1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт, дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук, редкол.: С. С. Куруленко та ін.] ; Рада по вивч. продукт, сил України НАН України [та ін.]. — / [наук, редкол.: С. С. Куруленко та ін.]. — К.: Варта, 2006. — 217, [1] с.
2. Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. — 2-ге вид., розшир. та доповн. — Дніпропетровськ: Пороги, 2005. — 218 с.
3. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. — Х.: Ранок, 2005. — 96 с.

Законодавчі та нормативні документи

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2006. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань).
2. Медична статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. — К.: МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. — 459 с. — (Нормативні директивні правові документи).
3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. — Офіц. вид. — К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. — VI, 74 с. — (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).

Стандарти

1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, ЮТ) : ДСТУ ISO 7000:2004. — [Чинний від 2006-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — IV, 231 с. — (Національний стандарт України).
2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 — ДСТУ ISO 6107-9:2004. — [Чинний від 2005-04-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — 181 с. — (Національні стандарти України).
3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (ЕІЧ 61010-2-020:1994, ЮТ) : ДСТУ ЕІМ 61010-2-020:2005. — [Чинний від 2007-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — IV, 18 с. — (Національний стандарт України).

Каталоги

1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ «Леонорм-стандарт», 2006. — (Серия «Нормативная база предприятия»).
Т. 5. — 2007. — 264 с.
Т. 6. — 2007. — 277 с.
2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. — Львів : Новий час, 2003. — 160 с.
3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. — [Суми : Унів. кн., 2003]. — 11 с.
4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Горницкая И. П., Ткачук Л. П. — Донецк: Лебедь, 2005. — 228 с.

Бібліографічні показники

1. Куц О. С. Бібліографічний показник та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного

університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. — Львів : Укр. технології, 2007. — 74 с.

2. Систематизований покажчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997—2005 роки / [уклад. Кириш Б. О., Потлань О. С]. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. — 11 с. — (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).

Дисертації

1. Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.мат, наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. — К., 2005. — 276 с.

Автореферати дисертацій

1. Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 «Технологія машинобудування» / І. Я. Новосад. — Тернопіль, 2007. — 20, [1] с.

2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 «Автоматиз. системи упр. та прогрес, інформ. технології» / Нгуен Ші Данг. — К., 2007.—20 с.

Авторські свідоцтва

1. А. с. 1007970 СССР, МКИ³ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). — № 3360585/25-08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.

Патенти

1. Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК Н 04 В 1/38, Н 04 и 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В. И.; заявитель и патентообладатель Воронеж, науч.-исслед. ин-т связи. — № 2000131736/09 ; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. №23 (II ч.).

Частина книги, періодичного продовжуваного видання

1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 6. — С. 15—18, 35—38.

2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 6. — С. 14—17.

3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов — основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технології. — 2007. — № 1—С. 39—61.
4. Ма Шуін. Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуін // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 5. — С. 12—14.
5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсеєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2007. — № 1. — С. 25—29.
6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова ; пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. — 2007. — Т. 2, № 2. — С. 13—20.
7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нарис з новітнього укр. письменства) : статті / Микола Зеров. — Дрогобич, 2007. — С. 245—291.
8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3—5 окт. 2007 г. : тезисы докл. — Х., 2007. — С. 33.
9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України: (кінець ХІХ—початок ХХ ст./Д. М. Чорний. — Х., 2007. — Розд. 3. — С. 137—202.

Електронні ресурси

1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III—IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. — 80 Min / 700 MB. — Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. — (Бібліотека студента-медика) — 1 електрон, опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. — Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. — Назва з контейнера.
2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. — К. : CD-вид-во «Інфодиск», 2004. — 1 електрон, опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. — (Всеукр. перепис населення, 2001). — Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; Windows 98/2000/NT/XP. — Назва з титул. екрану.
3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г.

Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник — 2003. — № 4. — С. 43. —
Режим доступу до журн.: <http://www.nbuv.ua/articles/2003/03klinko.htm>.

Примітки:

1) Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

2) Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа, їх наводять у будь-якому описі.

Проміжки між знаками та елементами опису є обов'язковими і використовуються для розрізнення знаків граматичної і приписаної пунктуації.

З М І С Т

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Загальні положення.....	4
РОЗДІЛ 2. Курсова робота.....	10
РОЗДІЛ 3. Бакалаврська робота.....	18
РОЗДІЛ 4. Загальні правила цитування, посилання на використані джерела та оформлення списку джерел і літератури.....	32
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	38
ДОДАТКИ.....	39